Rzewocki

V
B
J
C
23768

VITA ILLUSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI DOMINI, D. SIMONIS RUDNICKI EPISCOPI VARMIENSIS.

VITA

ILLUSTRISSIMI

AC

REVERENDISSIMI

DOMINI,

D. SIMONIS

RUDNICKI

EPISCOPI VARMI-

ENSIS.

conscripta

A

R. P. IOANNE RYVVOCKI

Societatis Jesu.

BRUNSBERGÆ

Typis Caspari Weingärtner.

Vibus nominibus adductus fuerim, vt Simonis Rudnicij Episcopi Varmiensis, viri integerrimi, vitam conscriberem, omittendum esse non putaui. Scio enim plerosque ad priuatum officium curam istam vocaturos: quibus constat meam omnem fortunam, ac literarum, quodcunq; illud est, nomen ab institutione ac impensis Rudnicij venisse. Alij referent in Alberti Rudnicij Præpositi Varmiensis vota, quasi à meo calamo æternitatem illi voluerit prouidere, quam suis Virtutibus eximiè promeruit. Hæc rationum momenta quemadmodum excusare non possum, ita non esse in medio relinquenda existimo. Habebo gratiam, si qui me gratitudini operatum esse dixerint, et stylum ad Patroni Virtutes per æstimationem beneficij transtulisse. Nec eos morabor, qui ad hominem amicissimum primos meos instinctus referent: satis quippe gnaros, nihil illi, utpote inanis omnis famæ hosti, hac in re propositum fuisse, quàm Patrui sui virtutes in lucem asserere. Latiùs interea meos ego sensus profero, publicæq; rei interfuisse aio, ne tantus vir posterorum memoriam effugeret. Diu hoc expectabat Prouincia, cui præerat: diu Aula, in qua sanctissimè vixit: diu Regni Antistites, qui

Causæ Scriptionis istius

quædã priuatæ

quædam publicæ,

qui eius decora proſecuti ſunt ſuis. Publicis his omnium deſideriis priuatam meam pietatem non conjunxiſſe, videbatur mihi prorſus difficile. Rem itaque aggredior.

Rudnicianæ familiæ nobilitas

Rudniciorum Gens clara ſemper per Poloniam fuit. Quum adhuc nobilitatis ea, quæ nunc eſt inter Equites, non fuiſſet æqualitas legibus ſtatuta, titulis diſtinguebatur à cæteris, et vocabantur Comites de Bechcȝice. Nunc prærogativam iſtam, familijs omnibus ad parem generis poteſtatisque gloriā traductis, in faſtis domi retinent: promunt autē apud exteros, qui ſanguinis claritatem varijs gradibus componunt. Eam ob cauſam facili via ad dignitates omnes à principio ibant. Nullum eſt pro ſummis Magjſtratibus in Repub: ſubſellium, in quo ſtemma Rudniciorum non reperias. Sed longum eſſet retexere, quibus in honoribus ad noſtram vsq; ætatem vixerint. Quà latè patet Polonia, plurimis prouinciis ſuum nomen infuderunt. Siradiam tamen ampliùs incolunt, terram magnorum virorum feracem, et Senatorijs trabeis per plurimas curules ſparſis celebrem. Hîc ortus eſt ex Nobiliſſimis parentibus Simon Rudnicius anno ſeſquimilleſimo quinquageſimo ſecundo, 13. Calend. Nouembr. fratre Ioanne, Caſtellano Siradienſi, natu minor. In do-

honores et amplitudo.

Simonis Rudnicij natales.

doles eximia, animiq; vigor excitatus, parentes ſponte promptos excitauit, ut optimis moribus imbuerent, promouerentq; igniculos, quibus ad literarum tractationem ferebatur. Domi initia in ſinu paterno accepit: Caliſſij deinde et Cracouiæ in humaniorum literarum cultu annos aliquot poſuit: quo profectu licuit poſtea agnoſcere, quum in omni conſeſſu, et apud diuerſas nationes Latinè, et quidẽ eleganter loqueretur. Pietatem autem vtroq; in Collegio adeò familiarem habuit, ut jam pleriq; in ipſo tenerioris ætatis flexu ſacerdotium ipſius præciperent. Vbi verò guſtus gloriæ ſenſim peruaſit animum, de exteris regionibus cogitationes ſuscepit, ut inter literarum curas poſitus, mores ſimul Gentium ac ingenia cum delectu exploraret, procul ab illorum propoſito, qui plura videre quàm obſeruarè malunt. Bononiam ergo miſſus Philoſophiæ et juri Canonico tres integros annos impendit, Inde Romam tranſiuit, ut quæ calamo memoriâq; exceperat inter privatos parietes, in Romana Curia exerceret. Neq; interea Oratoriæ facultatis Hiſtoriæq; curam ſeuerioribus his diſciplinis abrumpebat; quòd ſciret, duobus his velut fulcris ciuilem peritiam communiri. altera enim dicendi materiam ſuggerit, altera verbis

indoles,

inſtitutio tam in Patria

quàm apud exteros.

verbis argumentisq; Boni Ciuis dignitatem absoluit. Erat tum Romæ Stanislaus Hosius Cardinalis Varmiensis Antistes, vir quem omnis ætas prædicabit, nulla satis mirabitur. Videbat is in illo Orbis comitio ex Polono Imperio plurimos; et, ut erat acer ingenio, in singulorum moribus dotibusq; naturæ, futuros successus notabat. Delectatus præ alijs dicitur magnoperè Rudnicij consuetudine, quòd ad modestiam grauitatemq; compositus, neq; ætatem in ludicris consumeret, neq; cælestibus propositis ullo modo vitam instituere dissimilem. Crediderim diuinis instinctibus actum fuisse vtrumq; ad hanc animorum societatem: alterũ, ut se magno rerum æstimatori in spes non vanas porrigeret: alterũ, ut coleret velut successorem. Plura postea in Rudnicio emicuerunt virtutum ornamenta, postquam inter familiares continuosq; Hosii adlectus est. Quæ enim erant animi decora ita illi ad exemplum imitationemq; necessaria, ut ea in suo Cardinali non haberet? Quanquã enim hic primarios pulcherrimarum actionum splendores privatis exercitationibus tegebat: publicos nihilominùs esse voluit, qui in Ecclesiæ commodum spargi debebant, poterantq; aliis prodesse. Aula proinde illius passim Schola Præsulum Sacerdotumq;

Placuerunt Hosio Cardinali eius virtutes.

Eum proinde inter suos familiares retulit.

exemplo ad magna impulit:

audie-

audiebat, quòd bene formatos in diuersa subsellia dimitteret. Neq; satis erat bonis exemplis institutionibusq; imbuisse, quos magnis officiis perspiciebat idoneos: providebat illis insuper Ecclesiastica munia, ut velut in gradu ad majora poneret, obseruaretq; simul, quâ ratione doctrinam ac monita in actionē deducerent. Qùum iam laboribus honoriq; maturum vidisset Rudnicium, adiit Pium v. Pontificem Maximum, multaq; in commendationem sui familiaris præfatus, obtinuit demùm, ut Custos Gnesnensis atq; Vniejouiensis Archidiaconus esset. Ita assecutus est Clemens Patruus, quod diu anxiè cupiebat, ut Nepos Custodiam Gnesnensem Coadiutor teneret. Virtuti autē, non sanguini favorem hunc tribuebat: gnarus, difficilem esse primum in altiora conscensum, nisi aliquis connitentem manu attollat. Multorum dexteritas alioqui magna et ingentibus factis idonea, hæsit in plano, quum nullus â principio patronus accurreret. Fit tamen interea, vt pleriq; aliorum patrocinia infra vota tractent, citòq; expleant animos majorum capaces. At Rudnicius pusillanimitatis esse censuit, in primum se honorem toto pectore involuere, et gradum accipere in quietem. Quamprimùm in Patriam redijt, contulit se in Aulam Stephani Regis, quam

beneficiis Ecclesiasticis ornauit,

ad cursum veræ gloriæ instrûxit.

In Aula Stephani Regis

proficiebat ex conuersatione

quam doctissimi cultissimiq; viri impleuerant. Ibi potissimùm jungebat se illis, qui Regio lateri propiùs hærebant, tanquam emeritæ virtutis testimonio ex hac Principis dignatione notiores. Ex eorum commendatione id præcipuè in animum referebat, quo in DEI cultu rerumq; ciuilium peritia proficeret: dedignatus semper mutuas obsequiorum ludificationes, quibus hodie permulti aulicam vitam ostentant. ipse alioqui semper candidus: neq; prælargè tegebat, si quid displicuit! neq; aperiebat immodicè. Singula temperabat ex legibus prudentiæ. certus, sinceritate amorem conciliari, quemadmodum sub dubia humanitate non raro bona fama periclitatur: Vitia autem cumprimìs fugiebat in alijs, ne sibi ex consortio adhærerent, aut facerent saltem opinionem incauti. Nescio enim, an aliquid magis omnia crescendi argumenta in pejus transferat, quàm suscepta improuidè sodalitas: idq; usitato hominum judicio, in sociorum moribus mores alterius inspicientium. Hanc deligendi consuetudinem tantò impensiùs postea tenuit, quum à Sigismundo Rege, Stephani successore, æstimari cæpit. Solertissimus hic erat Princeps in noscendis ingenijs. Quos magnæ famæ modestæq; conuersationis esse didicerat, præsertim si cæteræ

habita cum peritis

et cum probatis uiris.

Eundẽ uitæ tenorem sub Sigismundo Rege, industrio ingeniorum inspectore, retinuit,

terae

teræ dotes accederent, eos minoribus ſubſellijs accipiebat : ſpeculatus è longinquo, quibus virtutibus vitijsuè honorem ſtiparent. Quos conſtantes reperiebat, non idcircò ſtatim majoribus admouit, ne primas induſtriæ vires validioribus officijs læderent. Hac ratione, ſperandi patientia veniebat in meritum, & ambitio mitescebat cum tempore. Allegerat et Rudnicium inter Secretarios, diuq; ſub hoc titulo tenuit: ſed nomen hoc non ſinebat eſſe otioſum. quod erat indicio, non deſiturum Principem benefacere. ſuggerebat ex occaſione varia negotia, quæ Commiſſarius aut Legatus conficeret. Quo in munere planè multiplici, & ad arbitrium Domini diuerſo, decem et octo annos integrè verſatus, laudem quidem obtinebat maximam, ſed fortunam non promouebat: ſiue quòd, ut erat magnæ moderationis, operi intentus mereri maluit, quàm commendatione meritorum Regias aures pulſare; ſiue quia indecorum eſſe putauit, præmijs tempus præſcribere : quæ vtiq; honorificentiùs veniunt non impetrata. Neq; hæc ei malè cecidit ſententia. Rex enim omnibus ſimul ſub aſpectum poſitis, ne rogatus quidē Regentem minoris ſigilli, nō ſine qorundam inuidiâ dixit, Tilicio tunc Procancellarij munus obeunte.

et idcircò ad varia munia adhibitus eſt.

Regens imprimis Sigilli

ſed et hoc

ſed et hoc munus dignitas tantùm fuit; aut, ut quod ſummum eſt dicam, dignitatem merendi locus. Adhuc enim patrimonium impenſis fatigandum erat, quæ non exiguæ honoribus debentur. Triennium in hoc officio, ſingulari cum dexteritate poſuit: hòc jam felicior, quòd Regijs oculis propiùs admotus, virtutes ſuas ſine interprete poſſet promere. Neq; is erat Sigismudus Rex, ut diligentiſſimam ipſius inſpectionem quisquam fugeret: & Rudnicius ſibi præſcripſerat, ſummam muneris bene geſti in Regem extendere. Vbi hæc cogitatio ſemel ſedit, ſub ipſis curis alacer incedit animus, et lætus, quoties negotiorum difficultas humeris magnâ mole incumbit. Nihil enim magis ad res integrè gerendas juuat, quàm ſi quis propoſitū ſuū cùm Principis uoto conjungere laboret. Hinc ardor non deſes naſcitur: hinc inquietum agendi ſtudium. Tantò namque plus voluptatis in ſudoribus ſentitur, quantò publici finis ſummæque poteſtatis major eſt reſpectus. à quo qui receſſerit, næ ille manibus demiſſis omnia peraget, nec ſui compos, nec muneris ſecurus. Qua in conſideratione qùum honore conceſſo uteretur, factum eſt ut quantum Princeps in ornando priùs cunctabatur, tantùm poſtea properaret. Dixit eum

deinde major Secretarius dictus

eum majorem Secretarium, quod onus ego inter laboriosissima Aulæ officia meritò numerauerim. tum statim accessère et alij sanctiores opulentique tituli, quùm Præpositus Posnaniensis, Scholasticus Lanciciensis, Canonicus denique Cracouiensis ac Varmiensis dictus est. Ex quibus id commodi nactus erat, quòd ad amplissimam dignitatem speciosiùs gerendam stipendium non exiguum suppeditarent. Et hæc mens fuit Principis multa simul conferentis, ne aut honor esset inane nomen sine hoc neruo, aut tantùm opportunitatem dedisse videretur paternas opes affligendi. Quâ autem solertiâ ac approbatione munus Secretarij Majoris gesserit, superfluum est recensere. Quid enim non perageret feliciter, qui rerum ciuilium notitiâ facundiaque adeò pollebat, ut maximis ardui officij laboribus nunquã exhauriri posset; supererant potius vires ad plura præstanda. Quam facilitatẽ Sigismundus Rex quùm obseruasset, voluit ut Referendarium Regni simul ageret; qui honor in Rep: multum est difficilis, Regumque aures tractat. Promptam autem requirit eloquentiam, ut simul populorum negotia ex fide recitet; simul Principis sensum explicet dignissimè. Tersa prudensque sit, necesse est, dictio, quæ summo in Rep: auditori placeat: magnifica, ne

additis aliquot opulentis titulis.

Et quia sufficiebat pluribus curis, etiã Referendarium Regni simul egit

magna cum dexteritate.

loquentem alieno ore majeſtatem, indecorè
eloquentia, ſubmittat. Illud gratiam verborumque pondus: hoc rationum momenta exigit, atque ab ijs ſolis bene beateque peragi poteſt, qui animum magnis et non ſuis cogitationibus imbuerunt. Ibi artem licet non tam oſtentare, quàm non promere: hîc major venuſtas eſt, quàm grauitas abſoluit. Præclarè hæc noſter Rudnicius præſtitit, quia ſublime et erectum
ingenio, ingenium ad ſolij reuerentiam inſtruxerat: adeò verò decenter, ut,
approbatione quùm obſequiis nutum Principis præueniret, in ipſius animo ac pectore vixiſſe; quùm deſideria omnium impleret, eorum cogitationes præcepiſſe videretur. Ita factum eſt, ut et Principis æſtimationem his moribus occuparet, et in illa poſitus ſolicitâ Curiæ meditatione probaretur à ſingulis. Accedebat ad commendationem opinio virtutis,
et decoro, et corporis ſpecies. ſerius vultus, gravis actio, ſerena frontis ſeueritas, compoſitus membrorum modus, decora ſtaturæ proceritas, digna erant ornamenta, quæ ſceptris è vicino affulgerent. His dotibus addebat gratiam frequens
non ſine aſſidua ſui ad grauiora negotia tractanda cùm probatiſſimis viris conuerſatio. In horum conſeſſu audiebat et loquebatur magna: vitia fori ab honeſtate et tribunali ſeponebat: patriæ libertatis notas, leges, exempla inuicem

con-

conferebat. quâ conſuetudine providit, ut ſemper velut in theatro viueret; nec prodiret vnquam in publicum tanquam nouus, ut diſceret, ſed exercitatus, ut nota perſpectaque promeret. imitatus pugiles, qui præludia extra ſpectatorũ oculos habent, ut in mediam lucem producti, magnam ſemper et totam ſtatim famam occupent. Amicos autem ſic coluit, ut cum fortuna non mutaret. diuerſus ab eorum inconſtantiâ, qui vsque ad honores familiaritatem alunt, et poſtea malunt clientes; quaſi altiùs poſitos non amari deceat, ſed coli. Malè profectò aſcendunt, qui quos intimos habebant, in imo deſerunt. Ille verò quem deſereret? eo enim judicio amicos legebat, qui virtutibus ſuis repere per vilia non poterant. quidã in curulibus Senatorijs ſublimes, quùm ex præſtanti ingenio primoque dignitatis gradu, magnum fore conijcerent, amorem prævenerunt: alij libenter ſecuti ſunt, quùm ex ſinceritate omnia, nihil per ſimulationem agi viderent. quæ virtus hodie a pleriſque malè intelligitur, putaturq; prudentia ſub perſona occurrere. Et ſanè ſic à natura compoſitus erat Rudnicius ad grauitatem, ut vultu ludere amicitias non poſſet, falſos affectus pingere neſciret. verbis verò abuti ad beneuolentiæ fabu-

præparatione.

interim in amicorum conſtanti cultu

sincerus semper fuit

lam, & ore tantùm, non etiam animo loqui horrebat prorsùs. Qui ex arte viuebant, laterique ipsius jungebantur, obsequiis colebat, ne offenderet; quod ipsum summæ artis fuit, sic tractare ejusmodi humanitatis artifices, ut nec ad ad intima admissos se gaudere, nec rejectos esse queri possent. quo effecit, ut, qùm alij fugere soleant, à quibus se intelligi sciunt, eum idcircò suarum causarum arbitrum judicemque mallent, qùod in Acta æquè ac animum nihil præter veritatẽ referri viderent. nimirum non tantùm officij auctoritas apud ipsum, sed ipse quoque in suo munere quærebatur. sua curant qui illud agunt: hoc, maximum est innocentis vitæ testimonium. Neque nunc plures bene gesti muneris rationes commemorabo, qui copiòse vixit, in ejus laudibus properandum est. ipsa candida laborantium sub narratione virium confessio, laudationis instar haberi debet.

Tandem a Rege nominatus est Episcopus Warmiensis

Et jam me etiam Episcopalis ac Senatoria dignitas ad se vocat. Adeptus enim erat vtramque, ut haberet testimonium industriæ bene collocatæ, et majoris collocandæ spatium. Abibat tunc ex Episcopatu Varmiensi in Vladislauiensem Petrus Tilicius, vir singularis prudentiæ. sedem illam statim Sigismundus Rex

Rudnicio

Rudnicio præ alijs obtulit. Collegium autem Baſilicæ Varmienſis fauorē hunc liberis omnium ſuffragijs probauit pridie Non: Nouēbr. anno ſalutis quarto ſupra Milleſimum ſexcenteſimum. Seruat enim Varmienſis Cathedra vetuſtam illam ſuæ Eccleſiæ libertatem, cum qua Reipublicæ Polonæ acceſſit; et Rege ad quatuor Candidatorum, qui ſint è ſuo gremio Canonici, nominationem admiſſo, electionem ſibi retinuit, ut hac ratione et Rex in Senatorem, et Cathedra in Præſulem, exquiſitiſſimo delectu conueniret. Quam prærogativam hactenus Principes eò benigniore manu tractabant, quò ſedes illa promptiùs ſuorum jurium decora Regno ſeruanda defendendaq; commiſit. Rudnicio autem ampliſſimus honor accedebat, qùod tam inſigni commendatione, tam multis votis ad infulam iret: viro præterea nobiliſſimo ſuccederet, qui officij iſtius numeros omnes impleuerat. Conſecratus eſt anno milleſimo ſexcenteſimo quinto Varſauiæ, quo tempore Senatus et equeſtris ordo Comitia faciebat. Inde, quò citiùs curam gregis commiſſi gereret, Varmiam adiit, ipſa die, quæ Palmarum dicitur, non ſine præſagio (ut tunc multi diuini vatesque eſſe volunt) ominantium, florentem palmaremque Pruſſiæ felicita-

electus à Ven. Capitulo Warmienſi.

Conſecratus ſub tempus Comitiorũ Warsauiæ.

Adiit Varmiam

cita-

citatem. Quæ cauſa, præter alias complures, ex non uanis rumoribus habitas, ad lætitiam omnes exciuerat, cogebatque ſub tempus quadrageſimalis luctûs gaudere. Ibi gubernationem ſolenni ſacramento ſuſcepit: ſimul autem deſignauit, qui à Vaſallis ac Ciuitatibus fidelitatem verbis ritè conceptis promitti audirent. Tum demùm ipſe apud animum ſuum officij Epiſcopalis leges, limites, onera, pericula euoluere accuratiùs, inireque rationes, quibus ſuſcepta ſemel moles in humeris ſecurè conſiſteret. Exempla deinde anteceſſorum intueri, et quo excellerent ſuo in munere, deficerentuè ſcrutari anxiè. Hoſius potiſſimùm menti ipſius altè inſederat, maximus in Tridentino ſenatu rerum fidei arbiter. Ejus virtutes jam antea cognitas perſpectasque ſedulò ordinare cæpit, quò ſe faciliùs ad imitationem accingeret: nec tam ſuccederet, quàm eundem magiſtratum continuaret. Et verò, qui recentem utriusque memoriam habent, et facta inuicem contulerunt, duos illuſtres viros Hoſium et Rudnicium in unum exemplum confundunt; aut, ſi duo exempla faciunt, ita ſimul coiuiſſe aſſerunt, ut rem grauiſſimam alter præſtiterit prior tempore, alter judicio ſolertiâque abſoluerit. Mihi verò non eſt neceſſe

et officio Episcopali diligenter inſpecto,

ad magnas virtutes,

jmitationemque ſuorum anteceſſorum

necesse comparationem urgere ad laudem. Gratulor potiùs Patriæ, quæ dignissimos plures Heroas officiis iisdem accipit: gratulor & inclytis Proceribus, qui pulcherrimam Ecclesiæ faciem degeneribus dissimilium factorum lineamentis non variant. Coniecerat etiam oculos in cæteros sanctitate conspicuos Præsules, præsertim in Carolum Boromæum, et Robertum Bellarminum, sibi notissimos; ut ex illius quidem vitâ ac monitis, hujus verò præterea etiam libellis, quos assiduâ manu voluebat, se in formam gregis expoliret. Ita perfectissimam omnium gerendorum ideam, velut prudens architectus animo complexus, ad lustrandam Diœcesim se contulit, adscitis adiutoribus missisque in diuersas partes, quò celeriùs mores Clerj, populjque necessitatem perdisceret. Rem enim tantam, in qua salus beatæque vitæ securitas vertitur, alijs semper relinquere, & non ad proprium aliquando reuocare calculum, magnæ esse præsumptionis existimabat. Nam, ut administri sint accuratissimi, æquum est eorum diligentiam interdum fulcire exemplo, semper autem plenioris notitiæ fundamentum â sua potiùs, quàm ab aliena habere conscientia. Quò verò certiùs ea, quæ apud se decreuerat, destinaret, euocauit

et aliorum celebrium Antistitum se accinxit.

Vt populi sibi à Deo commissi mores meliùs nosset,

Ipse Diæcesim lustrauit,

Synodum celebrauit,

 ad

ad ſe Heilſbergam Clerum Varmienſem, in quo non pauci Canonum diuinæque facultatis conſulti habebantur. Faciliùs enim ſuas cogitationes promotum iri ſciebat, quas communibus placitis laudarent iidem, quibus cura ſeruandarum ſanctionum imponenda eſſet. Præcipuum fuit ſtudium, decreta Concilij Tridentini in templa æquè ac ſacerdotum vſum inducere. Neque defuit difficultas, quùm propriæ conſuetudini ritibusque antiquis tenaciùs adhuc adhærerent. Fortis nihilominus ac benigna animorum tractandorum ratio omnia perrupit. Breuiarij Romani uſus probatus: cęremoniæ toti jam Eccleſiæ communes in Cathedram admiſſæ. Quæ in ea Synodo de rebus ad Religionem cultumque diuinum pertinentibus: quæ de moribus formandis promulgata ſint, uno uolumine habentur comprehenſa; ſed adeò exactè, ut multorum inſtar librorum eſſe poſſit. Quùm omnia ex ſententia ac voto cederent, fruebatur Præſul optimus ſuis laboribus, neque ſine lachrimis, quas gaudium et honoris diuini vigor exprimebant, prouinciam intuebatur. Simul autem accendebatur magis, ne ea, quæ non ſine magna animi contentione ſteterunt, ſenſim inclinarent, ac demum collaberentur. Quod ne accideret, duabus

quæ in Concilio Tridentino præſcripta ſunt in uſum deduxit,

& multa alia utiliter conſtituit.

duabus rebus potissimùm effecit; exemplo imprimis, ac deinde indefesso studio. Re familiari alijs, quos integræ fidei notæque sedulitatis seligebat, commissâ, sacra ministeria per se ipse obibat; eò magis ad singula peragenda integer, quò paucioribus rerum temporalium curis se onerabat. Templa arasque dedicare, Clerum ordinibus sacris initiare, ad suam Cathedram solennioribus festis excurrere in morem acceperat. Ibi nihil eorum, quæ lugubri passionis Dominicæ, læto Resurrectionis die fieri ex Ecclesiæ consuetudine solent, prætermittere; pleraque etiam ultra muneris sui rationem agere. Non ille tunc horis matutinis, vespertinisuè abesse, non causarum publicarum onere pietatem morari. stato æris campani signo, quo cæteri ad diuina euocantur, ita parebat, ut unum ex ordine diceres. Heilsbergæ verò quùm degeret, aliquid præterea, majusnè an laboriosius dicam? perfecit. Arx ibi est ad ripam Allæ sita, magnifica, quamuis subtristis moles, solertis cuiuspiam machinatoris ingenio, ut olim mos ferebat, in quadrum extructa, pluribus areis versùs portam extremam amplissimè proiectis. Eam inter ac Ciuitatem flumen modico spatio fluit, longiore tamen circuitu superari solet, ut viæ flexus in locũ sacrũ

Vt autem omnia in uiridi obseruatione essent,

nulli parcebat labori,

Cathedram Warmiensẽ statis temporibus adibat,

10

populum exemplo ad pietatem cultumque Dei promouebat.

desinat. Ab antiquo propter ædificiorum amplitudinem opportunamque annonæ copiam eò loci sedes est Episcopalis, & sæpiùs habitatur. Inde Rudnicius festis omnibus in ciuitatis templum commeare solebat. Non illum distantia, non pluuium cælum, non ætas affecta proximum in delubrū, quod in arce est peramplum, includebat: multòque minùs ad indulgentiam currûs inuitabat. Pedibus, et quidem non rarò exulceratâ cute languidis, iter illud arduum semper, lubricum sæpè ac molestum, emetiebatur, ut rebus diuinis, ambulatorijsq; supplicationibus palàm adesset. Gratissima fuit subditis illa commeandi sedulitas, & pudebat sub tanto exemplo pietatem laboriosè non colere.

Quò meliùs ex ordine singula peragеret,

Et quia eò usque perueni, operæ pretium est totam vitæ institutæ rationem ordinemq; simul complecti, utili, ut arbitror, enarratione, ut quem multa præclarè egisse sciunt, eius mores animumque sub uno aspectu habeant. septem horis, sæpè paucioribus in somno positis, tres ferè matutinas precibus cælestique exercitio dabat. Tunc accuratiùs cum Deo transigere, piis propositis diem ordinare, diuinæ scripturæ lectione se contra labendi pericula vanamque pompam communire. si quid etiam accidisset,

totum diem pulcherrimâ dispositione transigebat.

Primitias diei Deo,

accidiſſet, quod moram non pateretur, in tempus illud veniebat. Expediebantur literæ, tranſigenda præſcribebantur, & quidquid oportuit matutinis conſilijs diſponere. Nec erat arduum omnia feliciter dirigere, quando ſingulis negotijs DEUS rerum agendarum arbiter ac veluti conſultor adhibebatur. Poſtea ſacrificantem de more ſacerdotem audiuit, obortis interdum lachrimis, quas Seruatoris paſſi memoria prouocabat. ſæpiùs verò ipſe Sacrificium incruentum ex Chriſti inſtitutione peragebat, cæleſtique epulo paſcebatur; expiatâ prius noxarum confeſſione animâ; quam puram ſemper habere, tunc etiam puriſſimam ad tremenda myſterja afferre nitebatur. In reditu deſideria ſubditorum audiebat, ſed fronte placidâ, ne ſeueritas ſilentium proponendi querimonias imperaret: ſed miti, ut egeſtas auxilium miſericordiamque præſumeret. offenſus vehementer, ſi ſupplicũ genas illata iniuria lachrimis aſperſiſſet: benignus, quoties aliquid in ſubſidium eſſet erogandum. De genu rogari ægerrimè tulit, obſequio hoc ad aras remiſſo. Ne titulos quidem & ſui affectatam compellationem audire coràm ſuſtinuit; eò facilior, quò ſimpliciorem quiſquam reuerentiã attuliſſet. Auctoritatis metu territos & opem id-

rebusque ſacris:

alias matutinas horas audiendis ſubditorum neceſſitatibus

circò gestu magis quàm voce implorantes accedebat, quæstionibusque humanissimis intima ex animis vota eruebat. Libellos supplices sumebat ipse in manus, & prompto responso lætam à se dimittebat necessitatem. Ergo omnes velut ad Numen quoddam accurrere, Patremque communi & adhuc ubique superstite voce appellare: administri autem omnia ex fide agere; certi, nullos in vultu terrores, nullas præ palatio minas excubare, quæ taciturnitatem læsis præscriberent: obuiæ autem paratæque benignitati omnem acceptam injuriam loqui posse. Sub hac facilitate & paternâ solicitudine sua cuique libertas erat in integro. seruitijs nulla vexatione auctis lætus agricola insistebat. DEVS autem fauebat æquitati, & omnia largè prouenie bant. Digressis cum gaudio miseris, pro tribunali considere solebat, & causarum forensium ambigua audire, tam durus adversùs preces & lachrimas, quibus plerique legum vice dimicant; quàm cautus contra industrios æqui Rectique hostes, qui callidâ intercessione iustitiam differunt. Quæ litigantium partes in suam rem protulerunt, conferebat cum legum peritis, ut plurium iudicio securiùs jus diceret. sententia autem omnis planè fuit decretoria, quæ

et litibus definiendis dabat.

non

non minùs progreſſum litis ſiſtebat, quàm cohibebat emptas ſtipendio voces Advocatorum, ne jurgandi materiam effugiis accenderent. Crudele enim eſſe cenſebat partes morâ ac dilatione affligere: atterere cunctatione, inhumanum. Tot negotijs laſſus, quò vires reſtauraret, prandebat circa meridiem. Menſa erat ſemper diues, magnifica, ac lauta: aberat interim luxus omnis. Aſſidebat Clerus, & frequens hoſpes. ſacra ſcriptura vel Hiſtoria Eccleſiaſtica prælegebatur, & ſuus dabatur cibus animo; nemine ex adſtantibus aſſidentibusuè auſo ſilentium & attentionem violare. Ipſe hoſpitalitatis officia parcè initiò diſpenſabat, veritus commoda piæ lectionis morari aut corrumpere. Reliquum epularum tempus humanitati largiùs concedebatur, & familiaribus colloquiis. Et veniebat facilè ex auditis occaſio mouendarum quæſtionum eruditarum, tam in re ſacra quàm ciuili. ſed lepor, urbanitas, & modeſti joci ſeriam narrationem temperabant, ne animus perpetuâ grauium rerum tractatione læſus ſenſim ad actionem langueſceret. Ita frugali ſimplicioreque cibo (hunc enim ſeligebat ex omnibus) & pulcherrimis diſſertationibus recreatus, ad ſolita exercitia reſumenda fiebat vegetior. Mox enim

Refectio corporis erat moderata

& cum fructu animi,

enim eum in conclaui excipiebant iterum diuersæ curæ. quidquid ab his superfuit temporis, sacræ lectioni ac precibus impendebat, donec tempestiua cœna ac postea necessaria quies utilem cessationem imperarent: si tamen hoc nomen merebatur somnus, sæpiùs celestibus suspiriis, ac interdum diuerberatione sui, asperioreque decubitu interruptus.

Complures alebat sacerdotes

Erant autem recensitorum suprà laborum socij semper aliquot sacerdotes, quos magnjs sumptibus in spem parœciarum alebat. Interea sanctè religioseque sub oculis magni Præsulis uiuere, ritus pios decenter peragere, munditiem sacræ supellectilis curare assuescebant. Hos diuturnâ inspectione atque experientiâ probatos ad populorum regimen dimittebat, simul atque parœciam quampiam animorum rectore viduam intellexit. Quippe timebat, ne per moram ex obitu absentiaue Curionum aliquid templa detrimenti paterentur, & aris cultu diuino destitutis, noxiæ ac vitiosæ feriæ animos occuparent Ad curam animarum abeuntes muniebat cohortationibus, &, ut erat tractandarum ipse peritissimus, contra otium obfirmabat. Quò verò solertius singula peragerentur, & ipsa rerum sacrarum magnificentia alacritatem in Clero populoque suscitaret,

instituebatque,

ut opportunè in vacuas parœcias submitti possent.

Templis ornamenta prouidebat

submit-

submittebat templis ornamenta. Nulla est è præcipuis Ecclesiis, quæ in singulis ferè oppidis sunt Archipręsbyterales, quam integro, & quidem exquisito apparatu non instruxerit. Sed Cathedrali, quam suam esse sponsam sciebat, ornandæ operam præcipuam addixerat. Illi palatij sui decora omnia, illi quidquid pretio aut arte excellebat, velut sponsale veri in eam amoris pignus, transcrjpsit. Habuisset profectò locus ille, quo cum magnificentissimis quibusque certaret, nisi rapax Suetici belli immanitas, proh dolor! seruandi industriam præuertisset. Ex tanta copia supersunt adhuc calix aureus, sex candelabra argento puro elaborata, infula pretiosis vnionibus insignis, crux argentea, aliaque pauca ministerij Ecclesiastici instrumenta, ex quibus de amissis conijcere liceat.

et potissimùm ornauit Cathedrale.

Inter opportuna promouendæ rei Christianæ subsidia est Brunsbergæ Collegium Societatis IESV, quod primum in Polonia ab Hosio institutum, parens deinde plurium Gymnasiorum extitit, deductis in omnes Regni prouincias coloniis. Ex eo videbat Rudnicius iuuenes prodire bene in rebus fidei politioreque literatura excultos, & parœcijs excolendis vtiles: exiguam interim dotem, nec tot præce-

Brunsbergensi Collegio subsidium maius prouidit.

ptoribus alendis parem. Quæ enim ab initio satis superque magna fuêre, aucto omnium rerum pretio, & pensione eadem incolumi, supra modum decreuerunt. Literis præterea fundati Collegij, in quibus promittebatur ordinarius prouentus ad ædificiorum restaurationem, nondum erat satisfactum. Vtraque res piissimo Præsuli dignissima visa est remedio. Submittebat proinde crebra ad rem familiarem commodiùs tractandam donaria. addidit aliquot agricolas subuectionibus faciendis, agelloque excolendo opportunos; quod etiam à Cromero sequentibusque Episcopis factum erat; denique promissione in Canonicorum Collegio ventilatâ, annuam pecuniam ad reparandam perpetuò fabricam addixit. Iuuenes etiam, qui puram cum doctrina religionem è scholis efferrent, alebat magnis impensis Brunsbergæ, cæterosque Wormditi ad Brunsbergensium scholarum initia præparabat. Triginta omninò, sæpè & plures erant, sub vno domestico literarum actionumque omnium arbitro. His vestitus, libri, & quidquid corporis scholarumque necessitas requirit, abundè suppeditabatur. Non cognati solùm sed & diuersi Nobiles ac plebeii in partem istius liberalitatis veniebant. Ex his vidit ipse plurimos magno

Et insuper penes liberalitatem suorum Antecessorum conseruauit.

Alebat iuuenes complures suis impensis in scholis.

cum

cum Ecclesiæ emolumento virtutem ac literas coluisse. Aliqui in Religiosorum familias transgressi: nonnulli ampla sacerdotia occupârunt, plures ciuilibus se addixerunt negotijs. Effecit hac munificentiâ, quâ etiam in priuato miseris innotuerat, vt inter Præsules ea tempestate benefaciendi studio ac liberalitate claros, Princeps meritò haberetur.

Quâ verò ratione Catholicam rem in Regali Ducalique Prussia fundauerit ac promouerit, restat dicendum. Inter Vrbes, quæ post factam à fide ac DEO discessionem, contumaces animos gerebant, erat Elbinga & Regius Mons. Vtrique magnæ vires à diuitijs, sed à fœderatis Hæreticorum factionibus longè maiores; quas vtcunque validè augebant nonnulli, qui gloriam, quam necesse erat ex sacrorum restitutione sequi maximam, Rudnicio inuidebant. si tamen liuor ille à malitia animique prauitate fuit, & non potiùs ab ingentibus donis veniebat, quibus fauor emebatur. At Rudnicius vanis obtrectatorum vocibus impedimentisque spretis aut superatis, Elbingam iure aggressus, effecit domum industriâ singulari, vt Regio edicto primaria Vrbis Ecclesia Catholicis cederet. Initiò aliquæ minæ inter mænia serpebant, & cogitationum periculosarum

Fidem Catholicam in Regali Prussia seriò promouit.

ablato Lutherianis Elbingensibus templo.

rum apud fautores opinio; sed perficere Rudnicio iam facilius erat, quàm incœpisse. Vt erat imperterritus, & in tractandis negotijs comis simul ac vehemens, Vrbem ædemquè sacram ingressus, cum paucis Orthodoxis (populatio enim sacrorum ante sexaginta annos patrata, communem veræ fidei stragem fecerat) pium egit triumphum, Clerum induxit, &, priusquàm dotem Magistratus præscriberet, de suo aluit. Regiomonti plus aliquantum difficultatis exantlandum fuit. In vna quippe vrbe negotium totius Ducalis Prussiæ agebatur, metuentibus Lutheriani Euangelij patronis, ne primo aditu facto, tota deinde noua superstitio in exilium erumperet. præsertim, quia Respub: antiquissimum ius vrgebat, quo primæ partes Romanæ Religioni, postremæ & tantùm permissæ dissimulatæque Confessioni Augustanæ præscribuntur. Nobiles præterea Catholici à professoriâ Islebiensium declamatorum linguâ, templa sua petebant mundari. Ante omnes rem hanc strenuis postulationibus egerunt Berzeuicius, Matthias Riwocius, & Ioannes Rosciszeuius, qui iura patronatûs in rem suam proferebant, neque vllo modo cogi patiebantur ad dicendos Lutheranæ factionis præcones. Cæteri, qui hanc prærogatiuam in hæreditarijs fundis

Idem præstitit in Ducali Prussia,

fundis non habent, volebant libertatem sibi relinqui Oratoria noua extruēdi instituendique. Qui hæc à Duce Prussiæ exigebant, erant magni nominis viri. Eos inter Rudnicius non authoritate solùm sed etiam amicitiâ apud Electorem plurimùm valebat, nec secùs quàm Pater honorabatur: quo etiam nomine Elector optimum Præsulem sæpè compellare solebat, inuisebatque subinde Heilsbergæ tanquam amicum; nec erat quidquam adeò difficile, quod in eius gratiam non faceret. Nam & antiquissimas de Limitibus controuersias, quæ prædecessorum temporibus, non sine partium sanguine agitabantur, nominatis vtrinque arbitris, cum magna Ecclesiasticæ vtilitatis accessione sustulit: & prima posuit fundamenta pacis, quæ hucusque vicinos inter vtriusque Prouinciæ incolas sanctè religioseque obseruatur. Huius familiaritatis priuilegio vsus est etiam Rudnicius ad rei Catholicæ propagationem, morasque omnes amouit, quæ progressum votorū sistere poterant. Erectū est ergo Regiomōti à fundamentis templum pro Orthodoxis, perpetuâque dote instructum: data libertas Nobilibus erigendi Oratoria: securitas prouisa transferentibus templa ad Catholicos ritus: pœnæ in eos scriptæ, qui conuitijs aut scelere religionem

Auctoritate nixus Regia.

Et amicitiâ Electoris Brandeburgici.

Quâ etiam vsus est ad veteres de limitibus lites componendas.

Prouisa est ergò Regiomonti noua sacra ædes pro Orthodoxis.

infeſtarent. Quę omnia priuſquam pactionum publicarum nomen obtinerent, excuti ingeniosè debuit vis priuilegiorum, feudi iura, auctoritas legum, aduerſarię ſectę immunitas. Ne autem partium conatus procederent, rationum poteſtate certandum fuit, obiceſque ponendi, ne aduersùs vetuſtiſſimam fidei originem heſterna conualeſceret. Quàm feliciter eâ in re ſit laboratum, Rex poſtea ęſtimauit, collaudatis ſententijs, & in volumen Prutenę libertatis iuſſis inſeri. Rudnicius interim lætitiâ non mediocri perfruebatur, quum verus DEI cultus propagaretur, pulſiſque Nouatoribus templa Nobiles inſtaurarent, Berzeuicius in Liſnow, Riwocius in Lencko, in Przelenk Roſciſzeuius: Sadorſcius verò Lindam, iam antea miraculorum famâ celebrem, Oratorio inſtrueret. Quem locum Rudnicius, propter crebrum populi concurſum, adeo probauit, vt etiam ad ſtructuram plurimùm contulerit. Inquies enim & eiuſmodi occaſionum haud ſegnis, non ſolebat fabricandi inuitamenta omittere, quibus cæleſtis veneratio creſcere potuit. Vnde & Heilsbergæ nouam titulo B. Stanislai Martyris ædem extruxit, quũ antea inter exiguos ſimplíceſque parietes Scholis ſuperſtructos tota Polonorum deuotio perageretur: & imperfectum

Et aliæ plures in diuerſis Pruſſiæ locis.

In ſuis quoque Terris templa.

ctum Vartenburgensium Minoritarum Cænobium ambulacris ac cellis, templum fornice exornauit. Quanquam ne ruinas quidem Arcium suarum pacato satis oculo poterat intueri; ideoque potentiùs, quàm hæredes super damnis damnorumque periculis commoueri solent, ferebatur ad restaurationem. Hic amor illum impulit, vt Arcem Brunsbergensem, in eam, quæ nunc est, formam structis propugnaculis portisque spectabilem redigeret: Resselliensem verò iam vna ex parte collapsam, turri ac muro, opere sanè pulcherrimo, communiret. Multò vehementiùs autem illum tangebat commiseratio calamitatis omnis, quæ vastationem subditis minabatur. Tunc nec sumptibus, nec sibi parcere sciebat. Patuit id in illa famosa seditione militum, qui ob dilata stipendia fæderibus iuratis conspirauerant in patriam, & mercedem quidem expectare videri volebant, cæterùm prædas agebant ex Ecclesiasticis potissimùm bonis, & æquè tunc domesticis, ac Moscis antea, fuerunt hostes. Multos hac populandi licentiâ vicos villasque afflixerunt; prope desperantibus, præ cladis magnitudine, Sacerdotibus, solitam ex agris vtilitatem. Quæ miserabilis conditio ne porrò

Arcesque restaurauit.

Contra seditiosum exercitum subditos ærario suo.

rò

rò Varmiam afficeret, & non tam damnum (id enim leuius æstimari potuit) quàm tota duraturaque prouentuum strages in campos, ad agricolas extrema paupertas perueniret, molesta exactorũ desideria suis ipse impensis composuit. Quum verò iam ærarium cupidissimis hominibus pacandis non sufficeret, argenteam suam supellectilem impendit; & tum primùm, consulto Pontifice Maximo, etiam Episcopales fundos in pignus dedit. insolitum profectò calamitatum pretium, sed quod vnicum iam, exhaustis cæteris remedijs, supererat. Hanc eandem curam in Senatorio munere familiarem sibi perpetuamque habuit; magnoperè solicitus, ne ex suorum consiliorum absentiâ aut mora alicubi Patria succumberet. Eam ob causam, quamuis sępè valetudo, postea verò etiam senectus labores excusaret, omnibus Regni Comitijs & Prussiæ Conuentibus intererat; dicere solitus, Senatores ne vnam quidem horam sibi viuere debere; idque vnicum esse veri erga Rempublicam amoris testimonium, quod superata difficultas ostenderet.

diuenditâ supellectile.

Fundis in pignus datis defendit.

Regnum consilijs publicis sedulò iuuit.

His immorantem fractumque studijs morbus Heilsbergæ inuasit, lentus quidem initiò sed non vnus; ipsâ prouectâ ætate colligente in cumulum plures corporis ruinas: animus nihilo-

nihilominùs ad omnia integer erat, & tunc vel maximè circa salutem æternam sedulus. Videbatur ægritudo superari potuisse: sed tribus ante obitum mensibus cælitùs admonitum fuisse constat (quemadmodum ipsemet Sacerdoti narrauit, qui ipsius conscientiam moderabatur) diuturnæ vitæ spem nullam restare. Stanislaus enim è D. Francisci familia Vartenburgensis Guardianus, fatis ante annum functus, quiescenti sub noctem apparuit, additis hisce verbis. Domine Episcope, compares te ad mortem: ex hoc morbo non euades. Ab hoc tempore in memoriá longioris vitæ nullum habuit sensum; immò, quasi in ea visione aliquas cælestis gaudij primitias delibasset, mortis mentio illi fuit dulcissima. Proinde statim ea adhibere cæpit, quæ morituris in promptu esse debent. Expiauit totius vitæ noxas, acceptoque cælesti viatico, etiam sacro oleo contra vltimos hostiles assultus se muniri curauit. Quidquid temporis ad mortem vsque superfuit, sibi impendit. Ita illi terrena iam fastidio erant, vt præter DEVM ac diuina saperet nihil. Sermo omnis spirabat pietatem, & ad commendationem diuinæ misericordiæ, dignationis, prouidentiæ ferebatur. Augustissimam Virginem cæterosq; Diuos quum inuocaret, ita

Mortē eius præcessit longior ægritudo,

& prędictio cælestis,

aliaque omnia Christiana remedia.

afficiebatur, quaſi iam beatos choros oberraret.
In hac animi præparatione 4. Non: Iul: circa vesperam, annorum ſexaginta nouem, ex quibus ſedecim in Epiſcopatu vixerat, deceſſit. Cōploratio ſtatim Aulæ totius ac Prouinciæ ſecuta ingens, quaſi ipſa benignitas è terris aliò commigraſſet. Neſcio an Varmia effuſiore luctu, virtutumque narratione Præſulem aliquem defleuerit. Interim ſolatio erat, quòd, quem ſciebant mortuum, videbantur ſibi adhuc ſpectare præſentem in tot præclaris monumentis, ſtructuris, allocutionum memoriâ, denique in extremæ voluntatis ſcriptura. Fecerat enim in teſtamento quandam veluti præſtitorum ſibi obſequiorum ſummam, quando nullum ex familia aulica, nullam ex Eccleſijs, quarum cenſu vixerat aliquando, beneficio vltimâque amoris conteſtatione præterijt. Nec propinquiorum cognatorum fuit immemor; ſed, quemadmodum antea neminem emptione fundorum, quod pleriſque familiare eſt, ditauit, ita moderationem eandem moriturus non exceſſit. Volebat dici abundè ſuis prouidiſſe, quando hæreditarias villas Vnieiouienſi Collegiatæ Eccleſiæ adſcripſit, iure penes familiam relicto adeundi poſſeſſiones ſimul cum diuini cultûs exercitio. Varmienſis interim

Obitum ipſius Varmia cum magno luctu accepit.

Teſtamentum planè Epiſcopale confecit.

Cathe-

Cathedra hæreditatem ex triente occupauit: cætera ad præscriptum distributa. Locum sepulturæ sibi ipse in Cathedrali Ecclesia designauerat, præextructo nobili monumento, quod postea infesta Suecorum manus violauit. Sed Capitulum Varmiense, vt gratam beneficentissimi Præsulis memoriam conseruaret, propagaretque in posteros, impensis publicis marmoream aram, sacratius nempe opus, priori suffecit. Dies exequiis dat⁹ prid. Id. Aug. Certatim ad extremam sui Præsulis pompam attulêre subditi vectigales lachrymas: Brunsberga verò etiam addidit copiosiorem præ alijs honorem, quando euntem in tumulum obuiis ducentis in pullo amictu equitibus accepit, & Fraumburgum deduxit. Ita tunc supremâ lamentatione Præsul comploratus, compositusq; est; si spectes animi ornamenta, ciuilis prudentiæ gloriam, egregia facinora, amplissimus: si fidem, DEI cultum, deuotam liberalitatem, piissimus: si Regis æstimationem, Regni desiderium, prouinciæ vota, consiliorum successus, felicissimus.

In Cathedrali Ecclesia tumulatus est.

